

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ТА ПРАВОСУДДЯ

ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

ЕЛЕКТРОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 081 Право

ОДЕСА
2023

УДК 342.7-049.65(072)
П685

Укладач:

С. В. Пілюк, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та правосуддя економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Рецензенти:

О. І. Миколенко, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного та господарського права економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

А. В. Левенець, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та правосуддя економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

*Рекомендовано вченою радою економіко-правового
факультету ОНУ імені І. І. Мечникова
Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.*

Правові форми захисту прав людини [Електронний ресурс] :
П685 електронний методичний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право / уклад.: С. В. Пілюк. – Одеса, 2023. – 60 с. – 0,8 МБ.

Методичний посібник підготовлений на основі робочої програми навчальної дисципліни «Правові форми захисту прав людини», яка є вибірковою для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 081 Право галузі знань 08 Право. Методичний посібник містить опис змісту дисципліни, перелік питань та методичні рекомендації для підготовки до практичних занять та рекомендовану літературу до них, а також додаткові теми для написання рефератів або підготовки презентацій, що дозволить здобувачам ознайомитись з механізмами реалізації та дотримання прав людини і громадянина.

УДК 342.7-049.65(072)

© Одеський національний університет
імені І. І. Мечникова, 2023

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст навчальної дисципліни	6
Плани практичних занять та методичні рекомендації до вивчення питань теми	10
Критерії оцінювання та розподіл балів	45
Методичні рекомендації до написання доповіді	48
Питання для підготовки до підсумкового контролю	50
Список рекомендованих джерел до вивчення курсу	52

ВСТУП

Дисципліна «Правові форми захисту прав людини» призначена для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності «Право», має міждисциплінарний характер і охоплює узагальнені проблеми теорії та практики, міжнародного, європейського і національного права у сфері захисту прав людини.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувачі опанують питання еволюції прав людини в контексті загального розвитку цивілізації, ідеї універсальності прав людини та історію становлення та розвитку міжнародної системи захисту прав людини через призму участі української держави в цих процесах, знайомитимуться зі станом імплементації міжнародних стандартів захисту прав людини у вітчизняне законодавство. Окрема увага в програмі курсу приділяється системі захисту прав людини під час війни, яка включає правові заходи, встановлені нормами національного та міжнародного права та які закладені у ключових нормах міжнародного гуманітарного права, що захищає людину від наслідків війни та стосується кожного з нас. Механізм дотримання і реалізації норм міжнародного гуманітарного права перебуває в рамках міжнародно-правових заходів, спрямованих на активізацію міждержавного співробітництва з метою забезпечення узятих зобов'язань на міжнародному рівні, тобто здійснюється в нормативно-організаційних межах імплементації на міжнародному рівні. Здобувачі матимуть можливість дослідити та порівняти національні засоби захисту прав людини, такі як захист органами публічної влади (адміністративна форма), захист громадськими організаціями (громадська форма), конституційне право на звернення, діяльність органів прокуратури, судовий захист та контроль, виявити особливості їх реалізації в умовах воєнного стану. Однак, права людини – це не тільки засіб і спосіб захисту особи від будь-яких посягань. Права людини – головна складова суспільного розвитку, державного устрою, взаємовідносин суспільства, людини та держави.

Метою навчальної дисципліни – опанування здобувачами основоположних знань про особливості забезпечення і захисту прав і свобод людини і

громадянина в світі та в Україні. Складність, багатогранність, об'ємність правового регулювання в сфері захисту прав людини обумовлює необхідність ретельного аналізу всіх частин і механізмів правозахисної діяльності. На даний час формується особливий науковий напрямок, пов'язаний із захистом прав людини. Дисципліна має практично орієнтований напрямок та допомагає здобувачам краще опановувати питання процесуальних галузей права, а також міжнародний захист прав людини.

Завдання навчальної дисципліни – формування у здобувачів теоретичних знань та практичних навичок щодо застосування норм міжнародного права та чинного законодавства України в процесі здійснення захисту прав людини.

Вимоги до знань і умінь:

а) знати: поняття та зміст основних прав і свобод людини і вплив їх правової природи на конкретні способи захисту; правове регулювання внутрішньодержавного механізму охорони, захисту і відновлення прав і свобод людини; правове регулювання міжнародних механізмів охорони, захисту і відновлення прав людини; мінімальні стандарти захисту прав людини;

б) уміти: вибирати оптимальний засіб захисту прав людини в конкретному випадку; здійснювати правовий супровід діяльності по реалізації конкретного способу захисту прав людини; давати об'єктивну оцінку діяльності органів по захисту прав людини; застосовувати юридичну термінологію відповідно до її змісту.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1.

Система основних прав, свобод і обов'язків людини і громадянина (теми 1 – 3).

Тема 1. Права і свободи людини як найвища цінність

Поняття і зміст прав людини і громадянина. Загальне та особливе в поняттях «права людини» і «права громадянина». Пріоритет «прав людини» щодо «прав громадянина».

Поняття та історичний розвиток системи прав людини. Особливості їх різних класифікацій. «Покоління» прав людини. Класична система природних і невідчужуваних прав і свобод людини і громадянина. Права і свободи людини і громадянина як вираження матеріальних і духовних цінностей.

Основні, галузеві, спеціальні права особистості. Поняття, зміст і види обов'язків особистості. Права людини і правова держава. Регламентація прав і свобод особистості в галузевому (поточному) законодавстві.

Тема 2. Гарантії прав людини і громадянина

Поняття і система гарантій прав людини. Загальні і спеціальні (юридичні) гарантії. Цілісність і ефективність системи гарантій суб'єктивних прав і свобод. Міжнародні гарантії прав людини.

Загальні (загальносоціальні) гарантії, їх види (політичні, економічні, духовні). Юридичні гарантії прав людини і громадянина: поняття, значення, структура. Демократичне законодавство як основний елемент юридичних гарантій. Ієрархія і взаємозв'язок нормативних актів в області прав людини. Нормативно-правові та інституційні гарантії.

Судові гарантії, що не допускають відступів. Особливі судові гарантії щодо неповнолітніх осіб. Судові гарантії в міжнародному гуманітарному праві.

Тема 3. Обмеження прав і свобод

Загальні засади обмеження прав і свобод людини. Межі реалізації прав і свобод людини. Мета і цілі обмеження прав і свобод людини. Підстави та порядок

обмеження прав і свобод людини. Обмеження прав людини з метою забезпечення національної безпеки, громадського порядку, здоров'я населення, екологічного благополуччя та громадської моралі. Поняття та ознаки правових обмежень. Співвідношення понять «правове обмеження» і «заборона». Види правових обмежень. Обмеження прав і свобод людини і громадянина в умовах ординарного режиму здійснення державної влади та екстраординарного: надзвичайного та воєнного стану.

Різниця юридичних засобів забезпечення правомірної реалізації прав особистості і засобів їх охорони і захисту від посягань. Нормативні межі реалізації прав, свобод і обов'язків. Способи встановлення меж реалізації прав і свобод людини і громадянина.

Основні форми і способи охорони прав людини і громадянина. Право на правовий захист. Право кожного звернутися за захистом до держави, а також в міжнародні органи (право вимоги). Можливості законної самозахисту особистості. Концепція особистої безпеки, її співвідношення з необхідною обороною і крайньою необхідністю.

Змістовий модуль 2 (теми 4-6)

Міжнародний захист прав людини

Тема 4. Міжнародний захист прав людини на універсальному рівні

Визначення і структура міжнародного захисту прав людини на універсальному рівні. Міжнародний захист прав людини в рамках ООН та її спеціалізованих установ: ЮНЕСКО, МОП, ВОЗ та ін. Співробітництво ООН з неурядовими міжнародними і національними організаціями в галузі захисту прав людини. Міжнародний захист прав людини в рамках діяльності міжнародних конференцій (Міжнародна конференція з прав людини в Тегерані 1968р., Всесвітня конференція з прав людини у Відні 1993р.)

Тема 5. Міжнародний захист прав людини на регіональному рівні

Захист прав людини, що здійснюється Радою Європи. Система захисту прав людини в ЄС. Міжамериканський досвід захисту прав людини. Система захисту

прав людини у мусульманських країнах та країнах Африки. Інші регіональні системи захисту прав людини (в рамках СНД, Асоціації держав південно-Східної Азії).

Огляд основних міжнародних угод у сфері захисту прав і основних свобод людини, прийнятих в рамках Ради Європи. Огляд міжнародних актів, прийнятих в рамках СНД. Американська декларація прав і обов'язків людини 1948р. Американська конвенція з прав людини 1969р. Африканська хартія прав людини і народів 1981р.

Тема 6. Міжнародний захист прав людини різних категорій населення

Міжнародно-правові акти у сфері захисту прав жінок: Конвенція про політичні права жінок 1952 року, Конвенція про громадянство заміжньої жінки 1957 р Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р та ін.

Міжнародно-правові акти у сфері захисту прав дитини: Декларація прав дитини 1959 р Конвенція про права дитини 1989 р

Міжнародний захист прав біженців і апатридів.

Норми міжнародного гуманітарного права щодо захисту військовополонених, поранених і хворих; осіб, які не приймали участі у військових діях (цивільних осіб, лікарів, медсестр, гуманітарних робітників)

Змістовий модуль 3 (теми 7-10)

Правовий механізм захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні

Тема 7. Правозахисна діяльність органів влади в Україні

Місце глави держави в системі державного забезпечення і захисту прав і свобод людини і громадянина. Повноваження Президента України з гарантування і захисту прав і свобод людини і громадянина.

Місце виконавчої влади в системі захисту прав людини. Взаємодія центральних органів виконавчої влади з іншими органами влади в правозахисній сфері.

Тема 8. Судовий захист прав людини і громадянина. Захист у

Конституційному Суді

Поняття і значення судової влади, засади її організації та співвідношення з іншими гілками влади. Поняття, основні риси та принципи правосуддя. Система судових органів в Україні, їх діяльність з реалізації та захисту прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Право на судовий захист. Право на повноважний суд. Рівність перед законом і судом. Професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд. Гласність і відкритість судового процесу. Порядок звернення до суду громадянами України. Обов'язковість судових рішень. Право на перегляд справи та оскарження судового рішення.

Конституційне звернення та конституційна скарга. Повноваження Конституційного суду України в галузі захисту прав людини.

Тема 9. Правозахисна функція прокуратури

Місце прокуратури в системі державних органів. Основні напрямки та принципи діяльності прокуратури в Україні. Система і організація органів прокуратури. Реформа Прокуратури України. Основні напрямки діяльності прокуратури за дотриманням прав і свобод людини і громадянина. Повноваження прокурора щодо виявлення та усунення порушень прав і свобод людини і громадянина. Акти прокурорського реагування на виявлені порушення прав і свобод людини і громадянина.

Тема 10. Інститут уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

Уповноважений Верховної Ради України: поняття і компетенція. Формування інституту Омбудсмана в Україні. Елементи конституційно-правового статусу омбудсмана. Основні принципи діяльності цього правозахисного інституту. Функції омбудсмана. Регіональні представництва Уповноваженого. Світові моделі інституту омбудсмана.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Змістовий модуль 1.

Система основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина (теми 1 – 3)

Тема 1. Права і свободи людини як найвища цінність

Практичне заняття 1.

Питання для обговорення:

1. Поняття та зміст прав людини і громадянина: загальне і особливе.
2. Класифікація прав людини. Покоління прав.
3. Правовий статус особи: співвідношення понять «права», «свободи» та «обов'язки».
4. Права людини – індивідуальне право? Чи їх характеризує приналежність до спільності особистостей, об'єднаних поняттям «громадяни», «населення країни» тощо?
5. Реалізація свободи у праві та гарантії її захисту.

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Права свободи і обов'язки людини і громадянина за Конституцією України.
2. Характерні риси системи цінностей нового покоління українців, їх вплив на розвиток держави.
3. Людина як найвища соціальна цінність

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

В рамках підготовки до даного практичного заняття здобувач повинен знати поняття і зміст прав людини і громадянина, визначити загальне та особливе в

поняттях «права людини» і «права громадянина»; має бути ознайомлений з концепцією прав людини: історією виникнення, утвердження на загальносвітовому рівні та закріплення у правових актах. Здобувач має звернути увагу на основні напрями розуміння прав людини як її певних можливостей; вимог; основоположних потреб індивіда; його природні властивості; надбання; специфічна форма існування моралі; визначити цінність прав людини; приділити увагу проблемам універсальності прав людини; категоризації прав людини, її критеріям та значенню; вміти розрізняти такі категорії як фундаментальні права, індивідуальні та колективні права людини, права окремих груп, права «народів»; сновні, галузеві, спеціальні права особистості; поняття, зміст і види обов'язків особистості; права людини і правова держава; регламентація прав і свобод особистості в галузевому (поточному) законодавстві.

Визначення ціннісного виміру прав людини повинне спиратися як на етичну (вираження гідності індивіда, піднесення його на рівень цінності, однакової стосовно інших носіїв прав), так і на юридичну природу останніх як окремого правового явища.

Отже, здобувач має дійти висновку, що права людини є універсальними, у тому числі, як загальносвітова цінність та мають визнаватися такими, незалежно від національно-культурного контексту, принаймні у межах міжнародних стандартів. Універсальність прав людини не посягає на культурну різноманітність, а навпаки є підставою для міжкультурного діалогу, способом визначення загальних для його учасників ознак.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змін. Та доп. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30.

Ст.59. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Основна література:

1. Іванків І. Права людства : монографія. Київ : Ваїте. 2020. 185 с. URL : <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/02a8956c-2add-4544-abbf-b1ca47214da1/content>

2. Конституційне право України : підручник. Ужгород : Видавництво «РІК-У». 2023. 536 с. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/51772/1/%D0%9A%D0%9F%D0%A3_2023_%D0%B4%D1%80%D1%83%D0%BA.pdf

3. Конституційні права і свободи людини та громадянина в умовах війни та післявоєнний період : матеріали наукового семінару (23 червня 2023 р.) / Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів. 2023. 253 с. URL : <https://www.lvduvs.edu.ua/uk/karta-dokumentiv/category/365-conference-2023-magazine.html?download=4286:konstytutsiini-prava-i-svobody-liudyny-ta-hromadianyna-v-umovakh-viiny-ta-pisliavoiennyi-period-materialy-naukovoho-seminaru-23-cherwnia-2023-roku>

4. Красовський К. Новітні ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду. *Публічне право*. 2019. № 4 (36). С. 19-29. URL : <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/36/pdf/pp-2019-36-02.pdf>

5. Наливайко О. І., Братішко Н. А. Поняття та особливості міжнародно-правових стандартів прав людини. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. Розділ XI. Міжнародне право. 2023. С. 411-416. URL : <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/282301/276482>

6. Основні права людини: німецько-український правовий вимір : монографія / За ред. Р. С. Мельника. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 404 с. URL : https://kneu.edu.ua/get_file/9729/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%BD%D1%96%D0%BC

%D0%B5%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%BE-

%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D1%96%D1%80.%20%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F%202022.pdf

7. Сироїд Т. Л., Фоміна Л. О. Міжнародний захист прав людини: навч. посіб. Харків : Право. 2019. 310 с. URL : https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/539/_Miznarodnij%20zahist%20prav%20ludini_NP_vnutri.pdf

Тема 2. Гарантії прав людини і громадянина

Практичне заняття 2

Питання для обговорення:

1. Поняття і система гарантій прав людини.
2. Загальні гарантії, їх види.
3. Спеціальні (юридичні) гарантії.
4. Міжнародні гарантії прав людини.

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Норми Конституції України та міжнародних документів щодо утвердження та забезпечення прав людини.
2. Реалізація національної стратегії у захисті з прав людини.
3. Державна політика у сфері попередження і протидії торгівлі людьми

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Вивчаючи дану тему, необхідно розуміти, що належна, повна та ефективна реалізація прав людини спирається на відповідні гарантії. Тому має значення не

лише обсяг можливостей, закладених у правах, а доступ до їх реалізації, відновлення та захист у разі перешкод у здійсненні.

У загальному вигляді можна визначити, що гарантії прав людини – система принципів і норм, засобів та інститутів, а також вимог, адресованих уповноваженим і зобов'язаним суб'єктам, за допомогою яких забезпечується повага та здійснення прав людини, а у разі перешкод у реалізації – їх відновлення, захист та відшкодування шкоди, спричиненої порушенням.

Найбільша увага традиційно відводиться тим гарантіям, що виходять від держави в особі її органів, особливо судових. На сьогодні неабиякої значущості набувають недержавні гарантії прав людини, як ті, що здійснюються за рахунок існування розгалуженої та впливової системи суспільних інституцій, так і ті, що спрямовані на конкретну особу-власника прав.

Для здобувача пропонується ознайомитись з класифікацією гарантій прав людини, яка зустрічається в літературі, є, на нашу думку, більш розгорнутою та поділяє гарантії прав людини на такі групи: національні та міжнародні; загальні та спеціальні; державні і недержавні (або позадержавні); судові та позасудові; матеріальні, процесуальні та інституціональні; нормативно-правові й організаційно-правові.

Досліджуючи тему гарантій, здобувач має усвідомити, що ефективність гарантій прав і свобод людини і громадянина залежить від рівня розвитку інститутів демократії, стану економіки, правової культури та загального правового розвитку суспільства, наявності суспільної злагоди, належного функціонування державної влади тощо. Гарантії виражають досягнутий ступінь розвитку сфер життя як окремо взятої особи, так і суспільства у цілому. Їм притаманні: нормативність, доцільність, формальна визначеність, відображення засад справедливості, системність, фундаментальність, безперервність й індивідуальність дії, значущість, забезпеченість державою, універсальність, пріоритетність.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змін. Та доп. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст.59. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
5. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права: прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
6. Статут ООН від 26 червня 1945р. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf Конвенція про політичні права жінок від 7 липня 1954р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text

Основна література:

1. Афанасенко С. І. Конституційні гарантії прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Проблеми становлення правової демократичної держави*. 2019. № 3. С. 3-5. URL : <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2019/3/3.pdf>
2. Булавина С. Генеза гарантій прав та свобод людини і громадянина в Україні: історико-правове дослідження. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14) С. 7-11. URL : <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18231/1/4.pdf>
3. Діденко О. М. Ідеологічні гарантії права обирати та бути обраним до органів публічної влади: питання теорії та практики. *Філософські та*

методологічні проблеми права. 2021. № 1 (21). С. 29-36. URL : <https://philosophy.naiau.kiev.ua/index.php/philosophy/article/view/1417/1416>

4. Іванків І. Права людства : монографія. К. : Ваіте. 2020. 158с. URL : <https://www.osce.org/files/f/documents/2/1/483674.pdf>

5. Орешкова А. Гарантії як елемент механізму забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: критерії класифікації та види. *National law journal: theory and practice*. Грудень 2019. С. 29-33. URL : <http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/6/7.pdf>

6. Христова Г. О. Зобов'язання держави в сфері прав людини в умовах окупації. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2018. Т. 25. №1. С. 204–218. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=vapny_2018_25_1_15

Тема 3. Обмеження прав і свобод

Практичне заняття 3

Питання для обговорення:

1. Загальні засади обмеження прав і свобод.
2. Підстави для обмеження конвенційних прав і свобод.
3. Конституційні основи обмеження прав і свобод людини і громадянина.
4. Поняття та види правових обмежень. Співвідношення понять «правове обмеження» і «заборона».
5. Право на правовий захист.
6. Особиста безпека. Її співвідношення з необхідною обороною та крайньою необхідністю.

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Обмеження прав людини в зарубіжних країнах.

2. Правомірне обмеження прав людини: матеріальні та процесуальні умови дерогації.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Під час розгляду проблеми обмеження прав людини, здобувачу слід відрізняти два поняття: перше – безпосередньо обмеження прав, друге – обмеження у здійсненні прав, а також розуміти, що обмеження – це розширення повноважень органів державної влади та зменшення обсягу прав і свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Можливість обмеження основних прав і свобод людини державою передбачено фактично у всіх міжнародно-правових актах, що регламентують права людини й основоположні свободи. Кожен договір визначає межі можливих обмежень та вичерпний перелік підстав для них, а також встановлює низку прав, які за будь-яких обставин не можуть бути обмежені.

В цьому контексті, здобувачам слід звернути увагу, що в умовах конфліктів діють інші правила до застосування обмежень прав людини. У будь-якому разі не підлягають обмеженням такі права, як право на життя, заборона катувань та такого, що принижує гідність, поведження і покарання, заборона рабства, право на свободу думки, совісті та релігії, а також право на справедливий суд. Для застосування механізмів захисту прав людини в умовах конфліктів має значення визначення природи таких конфліктів, оскільки від цього залежить нормативна та інституційна основа. Зокрема, під час збройних конфліктів міжнародного і неміжнародного характеру застосовується міжнародне гуманітарне право та право прав людини. Під час незбройних конфліктів правове регулювання залежить від інтенсивності та характеру дій. Збройні конфлікти іноді ототожнюють з військовими, а незбройні з цивільними, однак тут також має значення, які саме дії відбуваються, адже, приміром, громадянська війна може бути визнана неміжнародним збройним конфліктом, а громадські протести – соціальним цивільним конфліктом.

Окремої уваги заслуговують «гібридні конфлікти», яким притаманна невизначеність і спірний характер. Здобувачам було б доцільно ознайомитись з ознаками таких конфліктів, такими, як: використання цифрових технологій та особливий інформаційний супровід – висвітлення подій, який включає широкий спектр дій від дезінформації до деконструкції реальності; невизначеність суб'єктів та сторін конфлікту; нечіткі просторово-часові межі конфлікту; багато потоковість дій агресора зі зміщенням акценту в бік невійськових засобів тощо.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змін. Та доп. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст.59. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

Основна література:

1. Андрієвська О. В. Конституційно-правові обмеження прав і свобод людини і громадянина в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. Наук : 12.00.02. Київ. 2018. 23 с. URL : http://idpnan.org.ua/files/2018/andrievska-o.v.-konstitutsiyno-pravovi-obmejennya-prav-i-svobod-lyudini-i-gromadyanina-v-ukrayini-_a_.pdf
2. Кузнichenko С. О. Концепт обмеження прав людини в умовах воєнного стану. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2022. № 1-2. С. 32-36. URL : <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2022/1-2/8.pdf>
3. Мерник А. М., Кузьміна В. О., Бурлаков Б. М. Обмеження прав і свобод людини в сучасних умовах: теоретичний і практичний аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 42-46. URL : http://lsei.org.ua/2_2020/11.pdf

4. Права людини в особливих правових режимах: досвід України : монографія / Терлецький Д. С., Марусяк О. В., Батан Ю. Д., Афанасьєва М. В. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 356с. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16137/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%B2%20%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D1%85.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

5. Разметаєва Ю. С Доктрина та практика захисту прав людини: навчальний посібник. Київ. 2018. 364 с. URL : https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/phd_1_copy.pdf

6. Славко А. С. Обмеження прав і свобод людини і громадянина за умов дії режиму воєнного стану: порівняльно-правовий аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск. 41. Том 2. 2016. С. 68-72. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/39598/1/%D0%9E%D0%91%D0%9C%D0%95%D0%96%D0%95%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%20%D0%86%20%D0%A1%D0%92%D0%9E%D0%91%D0%9E%D0%94%20%D0%9B%D0%AE%D0%94%D0%98%D0%9D%D0%98%20%D0%86%20%D0%93%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%90%D0%94%D0%AF%D0%9D%D0%98%D0%9D%D0%90.pdf>

Змістовий модуль 2.

Міжнародний захист прав людини (теми 4 – 6).

Тема 4. Міжнародний захист прав людини на універсальному рівні.

Практичне заняття 4

Питання для обговорення:

1. Роль Статуту ООН в системі міжнародно-правового захисту прав людини.
Статут ООН та принцип поваги і захисту прав людини.

2. ООН: структура, повноваження.
3. Спеціалізовані установи ООН: ЮНЕСКО, МОП, ВОЗ та ін.
4. Загальна характеристика Міжнародного біля про права людини.
5. Міжнародний захист прав людини в рамках міжнародних конференцій (Міжнародна конференція з прав людини в Тегерані 1968р., Всесвітня конференція з прав людини у Відні 1993р...)

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Зміст та значення Факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права.
2. Характеристика конвенцій ООН, спрямованих на заборону будь-яких проявів дискримінації.
3. Значення інституту омбудсмена ООН для розвитку системи міжнародно-правового захисту прав людини.

Ситуаційні вправи:

1. Заповніть таблицю – визначення поняття «імплементация» вітчизняними та зарубіжними вченими (не менше чотирьох). Оберіть визначення, яке, на Вашу думку, найкраще розкриває це поняття. Обґрунтуйте свій вибір.

Автор	Визначення

2. Громадяни України Б. та Р., перебуваючи у відрядженні на території Чеської Республіки, вчинили зґвалтування неповнолітньої громадянки цієї держави. Через тиждень після повернення гвалтівників на Батьківщину, до Генеральної прокуратури України надійшов запит від правоохоронних органів

Словацької Республіки про видачу громадян Б. та Р. задля дослідження всіх обставин та вирішення справи по суті.

Дайте відповіді на питання:

- Які норми міжнародного права регулюють ситуацію, що склалась?
- Які з них ратифіковано Україною?
- Які дії мають вчинити українські уповноважені суб'єкти згідно норм міжнародного права в цій ситуації?
- Норми якого права доцільно застосовувати до громадян Б. та Р.?
- Які права мають громадяни Р. та Н. згідно норм міжнародного права в контексті окресленої ситуації?

3. Громадянка України О. чотирнадцять років проживала та працювала на умовах трудового договору в м. Баку (Азербайджанська Республіка). Після досягненні законодавчо встановленого пенсійного віку жінка звернулась до Пенсійного фонду України за призначенням пенсії за віком. Після перевірки всіх наданих заявницею документів уповноваженим органом було відмовлено у зарахуванні страхового стажу, набутого на території іноземної держави, що, у свою чергу, призвело до відмови у праві на пенсійну виплату. В контексті вищезазначеної практичної ситуації надайте аргументовані відповіді на наступні питання:

- Особливості імплементації в Україні міжнародних норм у сфері соціального захисту.
- Форми співпраці органів соціального захисту населення України з відповідними органами країн СНД у межах договірних відносин.
- Чи є правомірною відмова Пенсійного фонду України у зарахуванні страхового стажу, набутого в Азербайджані, згідно норм міжнародного права?
- Чи має заявниця ефективні засоби правового захисту відповідно до міжнародних норм?

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Під час підготовки до практичного заняття здобувач має виходити з визначення міжнародного механізму захисту прав людини як системи міжнародних (міждержавних) органів та організацій, які діють з метою реалізації міжнародних стандартів прав та свобод людини або їх поновлення у випадку порушення. Слід відмітити, що крім міждержавних органів та організацій, у світі існує багато так званих неурядових правозахисних організацій, які реально впливають на уряди тих чи інших держав; примушують міжнародне співтовариство звертати увагу на порушення прав людини; їх рішення обов'язкові до виконання, а думка не може бути проігнорована. Всі міжнародні організації можна поділити на дві групи: універсальні та регіональні.

Універсальні правозахисні організації – це органи та організації, які розповсюджують свою діяльність на весь світ, незалежно від державних та регіональних кордонів. Ці механізми у тій чи іншій мірі пов'язані з основною організацією світу – Організацією Об'єднаних Націй. Здобувач повинен знати структуру, порядок формування, функції, повноваження ООН, а також основні організації, спеціалізовані установи, комітети та ін., які створюються з метою захисту прав людини та функціонують як складові зазначеної організації.

Регіональні міжнародні організації – такі організації, коли їх учасниками є держави, що знаходяться у межах певного регіону світу. На сьогодні у світі існує три дієздатні регіональні системи захисту прав людини: Міжамериканська, Африканська, Європейська.

Здобувачеві слід знати, що як член міжнародної системи захисту прав людини, Україна зобов'язана дотримуватись міжнародних стандартів щодо прав людини та забезпечувати колективні права, серед яких права національних меншин, корінних народів та інші права, через імплементацію міжнародних норм з прав людини у внутрішній правопорядок, реалізацію цих норм та контроль за їхнім дотриманням, а у випадку порушення прав людини — через забезпечення справедливого відшкодування.

Україна *de jure* увійшла до сучасної універсальної системи захисту прав людини ще у 1945 р., коли було підписано Статут ООН. До

європейської системи в рамках НБСЄ (тепер ОБСЄ) Україна вступила у 1992, а в рамках Ради Європи — у 1995 р. Підписано і ратифіковано численні універсальні та європейські акти з прав людини, представники України є в багатьох міжнародних і європейських контрольних і правозахисних органах.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
3. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права: прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
4. Статут ООН від 26 червня 1945р. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf Конвенція про політичні права жінок від 7 липня 1954р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062#Text
6. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 черв. 2004 року № 1906-IV. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15#Text>

Основна література:

1. Баймуратов М. О. Міжнародне публічне право: підручник. Київ; Одеса: Фенікс. 2018. 760 с.
2. Міжнародний захист прав людини : навч. посібник / За ред. О. Б. Онишко. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ. 2022. 540 с. URL : <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5215/1/%D0%9E%D0%BD%D0%>

B8%D1%88%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%91.%20--

%20%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%
D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B8%D1%81%D1%
82.pdf

3. Основи міжнародно-правових стандартів прав людини : навч.-метод. посібник / За ред. О. В. Бігняка. Херсон : Видавничий дім «Гельветика». 2019. 168 с. URL : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/15563/%D0%91%D1%96%D0%B3%D0%BD%D1%8F%D0%BA%20%D0%9E.%D0%92.%20%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%BE-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%85%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%D1%96%D0%B2%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%20%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4. Степаненко К. В. Конвенційний механізм міжнародного захисту прав людини в системі ООН. *Альманах міжнародного права*. 2018. № 19. С.105–113. URL : <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2096/1/13.pdf>

Тема 5. Міжнародний захист прав людини на регіональному рівні.

Практичне заняття 5

Питання для обговорення:

1. Діяльність Ради Європи в сфері захисту прав людини.
2. Основні положення Хартії ЄС про основні права.
3. Система захисту прав людини в Європейському Союзі.
4. ЄСПЛ: структура, повноваження. Підстави та порядок подання скарг.
5. Міжамериканський досвід захисту прав людини.
6. Захист прав людини у мусульманських країнах (Ліга арабських держав. Організація ісламського співробітництва).
7. Африканська система захисту прав людини.

Практичне завдання:

Вирішіть тестові завдання

1. Де і коли відбулась Перша конференція американських держав?
 - А. Вашингтон, 1870 р;
 - Б. Вашингтон, 1890 р.;
 - В. Нью-Йорк, 1890 р.;
 - Г. Нью-Йорк, 1870 р.
2. З якого року діє Міжамериканський суд з прав людини?
 - А. 1979 р.;
 - Б. 1980 р.;
 - В. 1971 р.;
 - Г. 1981 р.
3. Ким і коли прийнята Арабська хартія прав людини?
 - А. Радою ЛАД в 1980 р.;
 - Б. ООН в 1999 р.;
 - В. Радою Європи 1997 р.;
 - Г. Радою ЛАД в 1994 р.
4. Скільки скарг розглянув Африканський суд з прав людини і народів за перші п'ять років своєї діяльності?
 - А. Жодної;
 - Б. 1;
 - В. 10;
 - Г. Близько 100.
5. В якому році була прийнята Африканська хартія прав людини і народів?
 - А. 1900 р.;
 - Б. 1891 р.;
 - В. 1981 р.;
 - Г. 1990 р.
6. АСЕАН діє на підставі:
 - А. Статут АСЕАН;

- Б. Бангкокської декларації;
- В. Статуту ООН;
- Г. Статуту НАТО.

7. Зі скількох осіб складається Комісія з захисту прав людини в АСЕАН?

- А. 5 осіб;
- Б. 10 осіб;
- В. 12 осіб;
- Г. 3 особи.

8. У якому році була утворена Міжурядова комісія АСЕАН щодо заохочення і захисту прав людини.

- А. 2000 р;
- Б. 2001 р;
- В. 2009 р;
- Г. 2010 р.

9. Декларація АСЕАН з прав людини була прийнята:

- А. 18 листопада 2012 р.;
- Б. 18 листопада 2002 р.;
- В. 20 листопада 2012 р.;
- Г. 21 листопада 2002 р.

10. В якому році набрала чинності в Американська конвенція з прав людини?

- А. 1991 р.;
- Б. 1969 р.;
- В. 1978 р.;
- Г. 1945 р.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Здобувач має знати сутність регіонального механізму забезпечення дотримання прав людини; порівняльно-правові аспекти європейської та американської регіональних систем захисту прав людини та основних свобод; особливості системи захисту прав людини в арабському регіоні (проводити

порівняльно-правовий аналіз систем захисту прав людини та основних свобод в Арабському регіоні та в державах Африки); визначити специфіку системи захисту соціально-економічних прав людини на регіональному рівні та характеризувати співвідношення систем захисту громадянсько-політичних та соціально-економічних прав людини на регіональному рівні. Окремо, здобувачеві слід приділити увагу ролі Європейського суду з прав людини в системі регіонального міжнародно-правового контролю дотримання прав людини: підстави его утворення, характер діяльності та юрисдикція ЄСПЛ, порядок функціонування та його структура. Здобувач повинен знати порядок звернення до ЄСПЛ, визначати коло суб'єктів звернення до Європейського суду з прав людини; знати вимоги, які пред'являються до форми та змісту скарги до ЄСПЛ; а також, здобувач має ознайомитись з підставами та змістом реформування ЄСПЛ.

Окрему увагу здобувач має приділити дослідженню питань щодо функціонування такої організації, як Рада Європи, її структури, порядку формування та повноважень, проаналізувати фактори, які обумовлюють особливу ефективність європейського конвенційного механізму захисту прав людини.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 лист. 1950р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
2. Американська конвенція про права людини від 22 лист. 1969р. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39605365
3. Африканська хартія прав людини і народів від 26 червн. 1981р. URL: https://stud.com.ua/152605/pravo/afrikanska_hartiya_prav_lyudini_narodiv_1981_roku
4. Статут Ради Європи від 5 травня 1949р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text
5. Хартія Європейського Союзу про основоположні права від 18 груд. 2000р. URL : <https://drive.google.com/file/d/1MIVsH5iGEn0-gPbRp3MQKbRhEaJvrTdP/view?pli=1>

Основна література:

1. Біла-Кисельова А. А. Правові аспекти щодо механізму захисту прав людини на регіональних рівнях. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2 (23). С. 67-71. URL : http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2_2018/17.pdf
2. Войціховський А. В. Міжнародне право : підручник. Харків. 2020. 544 с. URL : http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/2835/1/2020%20Mizhnarodne%20pravo_Pidruchnyk_A%20Voitsikhovskyi_2020.pdf
3. Мартинюк Я. Значення Європейської системи захисту прав людини для українського суспільства. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4. С. 292-298. URL : <http://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/download/918/905>
4. Мікічурова О. В. Африканська система та механізми захисту прав людини. *DICTUM FACTUM*. 2020. № 2 (7). С. 80-86. URL : <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/154/132>
5. Рішення ЄСПЛ про захист прав людини і основоположних свобод в кримінальному судочинстві. Актуальне законодавство та судова практика / Укл. Д. Журавльов, С. Петков, О. Дрозд, В. Дрозд. К. : Центр навчальної літератури, 2021. 486 с.ї
6. Сердюк О. В., Щокін Ю. В., Яковюк І. В. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / за заг. Ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. Харків : Право, 2017. 374 с. URL : https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/409/3_Teoriya%20ta%20praktika%20zastosuvannja...Compendium_vnutri.pdf
7. Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ. 2018. 168с. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/08/MSc-1-1.pdf>

Тема 6. Міжнародний захист прав різних категорій населення.

Практичне заняття 6

Питання для обговорення:

1. Міжнародне гуманітарне право: джерела, принципи.
2. Поняття та види збройних конфліктів.
3. Захист та забезпечення прав військовополонених.
4. Захист цивільного населення під час збройних конфліктів.
5. Міжнародно-правові акти у сфері захисту прав жінок (Конвенція про політичні права жінок 1952р., Конвенція про громадянство заміжньої жінки 1957р., Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979р.).
6. Міжнародно-правові акти у сфері захисту прав дитини (Декларація прав дитини 1959р., Конвенція про права дитини 1989р.)
7. Міжнародний захист прав біженців, вимушених переселенців, апатридів.
8. Захист прав осіб з обмеженими можливостями (Конвенція про права осіб з інвалідністю).

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Правова основа захисту прав престарілих осіб.
2. Міжнародно-правовий захист жертв злочинів.
3. Міжнародно-правовий захист національних меншин. Рамкова конвенція про захист національних меншин.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Перш за все, готуючись до практичного заняття за вказаною темою, здобувач повинен дослідити міжнародно-правову регламентацію правового становища населення; визначити правовий стан іноземців, осіб без громадянства (апатридів), осіб з подвійним громадянством (біпатридів); ознайомитись з міжнародно-правовими питаннями громадянства, режиму іноземців, права притулку (територіальний, дипломатичний та політичний притулок). Сучасне міжнародне право характеризується наявністю системи актів у сфері прав людини, що складають законодавство. Воно включає п'ять різновидів документів:

Міжнародний білль про права людини, що містить перелік невід'ємних прав; Угоди, спрямовані на запобігання та покарання злочинів, що призводять до масових порушень прав людини (Конвенція про незастосування строку давності до воєнних злочинів проти людства від 26 жовтня 1968 р.); Конвенції, націлені на захист груп населення, які потребують особливого піклування з боку держави (Конвенція про права дитини 1989 р.); Конвенції, спрямовані на захист індивіда від зловживань з боку органів держави та посадових осіб (Женевські конвенції 1949 р. Про захист жертв війни); Міждержавні конференції з прав людини, що приймають заключні документи, обов'язкові для виконання державами-учасниками (Заключний документ Всесвітньої конференції з прав людини. — Відень, 1993 р.). Крім того, здобувач має дослідити питання щодо захисту прав осіб з обмеженими можливостями, літніх осіб, прав жінок та ін.; має знати, що в основу міжнародних стандартів з прав людини покладені такі загальновизнані принципи, як: повага суверенітету держави; неприпустимість втручання у внутрішні справи держави; самоврядування народів та націй; рівноправність всіх людей та заборона дискримінації; рівність прав і можливостей чоловіків та жінок; дотримання прав людини, навіть, за умови збройних конфліктів і відповідальність за злочинні порушення прав людини. Значення наведених принципів полягає у тому, що вони є основою розроблення прав людини та їх закріплення у національному законодавстві, а також є критерієм законності діяльності держави у сфері прав людини.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12.08.1949р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
3. Конвенція про політичні права жінок від 07.07.1954р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text

4. Конвенція про громадянство заміжньої жінки від 29.01.1957р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158#Text

5. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 19.12.1980р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text

Основна література:

1. Годжек Я. С. Правовий статус військовополонених у сучасному міжнародному праві. *Право та державне управління*. 2021. № 4. С. 6-12. URL : http://www.pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/4_2021/1.pdf

2. Луцан А. В. Захист прав жінок в умовах збройних конфліктів. *Право і суспільство*. 2022. № 6. С. 299-306. URL : http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/6_2022/45.pdf

3. Міжнародне гуманітарне право : навчально-методичний посібник / Грушко М. В., Музика В. В., Федорова Т. С., Владишевська В. В. Одеса : Видавничий дім «Гелветика». 2022. 136 с. URL : http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/16301/%D0%93%D1%80%D1%83%D1%88%D0%BA%D0%BE%20%D0%9C.%20%D0%92._%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B5%20%D0%B3%D1%83%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%96%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%B7%20%D0%92%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%8E.pdf?sequence=3&isAllowed=y

4. Орлова О. О. Визначення складових доктрини «мінімального рівня жорстокості» як критерію виокремлення катування від нелюдського або такого, що принижує гідність поводження чи покарання. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*, 2018. № 1. С.72-79

5. Пілюк С. В. Сучасні аспекти правового забезпечення прав дитини відповідно до Європейської конвенції про усиновлення дітей. *Матеріали 75-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників*

економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова (м. Одеса, 25-27 листопада 2020 р.). / Відп. Ред. А. В. Смітюх. Одеса : Фенікс, 2020. С. 59-63.

6. Сенаторова О. В. Права людини і збройні конфлікти : навчальний посібник. Київ. 2018. 208 с. URL : https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_6_copy.pdf

Змістовий модуль 3

Правовий механізм захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні (теми 7-10).

Тема 7. Правозахисна діяльність органів влади в Україні.

Практичне заняття 7

Питання для обговорення:

1. Глава держави в системі державного забезпечення і захисту прав і свобод людини і громадянина.
2. Повноваження президента України з гарантування і захисту прав і свобод людини і громадянина.
3. Діяльність Верховної Ради щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина.
4. Місце виконавчої влади в системі захисту прав людини. Взаємодія центральних органів виконавчої влади з іншими органами влади в правозахисній сфері.
5. Поняття національного превентивного механізму, місця несвободи та мандат органу.
6. Загальна характеристика проектів Концепції державної політики запобігання катуванням та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, Закону «Про національний комітет України з попередження катування». Комісія з питань попередження катувань. Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму та його функції.

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що регламентують правоохоронну діяльність в Україні.
2. Відмінні та спільні риси правоохоронних та правозахисних органів України.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Розуміння правозахисної функції сучасної держави безпосередньо пов'язане зі сприйняттям змісту понять «правова держава», «верховенства права» в широкому плані – самого «права» як феномену, а також зі сприйняттям близьких категорій «охорони прав» та «захисту прав».

Під час підготовки до практичного заняття, здобувач повинен ознайомитись з рівнями державного правозахисту, висвітленими в літературі, які визначають ступінь активності держави у цьому напрямку: перший рівень – правозахист як реалізація конституційних принципів народовладдя, поділу влади і розмежування публічних і приватних сфер; другий рівень – правозахист через реалізацію державою правової політики, спрямованої на гуманізацію національної правової системи шляхом приведення її у відповідність до стандартів прав людини; третій рівень – правозахист через реалізацію нормативних вимог верховенства права, що уможливорює правовий порядок, заснований на ідеалах егалітаризму; а також, четвертий рівень – це безпосередній правозахист, здійснюваний державою через спеціальні інститути. Для того, щоб набути правозахисної суб'єктності, держава повинна перейти до активних рівнів правозахисту, а саме: впроваджувати ідеали верховенства права і створювати для своїх громадян ефективний механізм захисту порушених прав.

В рамках цієї теми здобувач має дослідити діяльність органів публічної влади (глави держави, парламенту, органів виконавчої влади) щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина в нашій державі, забезпечення ефективного механізму їх реалізації, а також охорони та захисту основоположних прав і свобод

людини і громадянина. Необхідно звернути увагу, що зазначені органи влади виконують функції в даному аспекті виходячи з їх загальних обов'язків і повноважень, на відміну від правоохоронних, судових органів, які створені безпосередньо з метою забезпечення законності і правопорядку у державі.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання від 10 груд. 1984 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085#Text

2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змін. Та доп. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст.59. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Про звернення громадян. Закон України від 2.10.1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №47. Ст.256. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>

4. Про центральні органи виконавчої влади. Закон України від 17.03.2011р..
Відомості Верховної Ради України. 2011. №38. Ст.385. URL :
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

5. Положення про Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : затв. Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини 9 лют. 2021 року. URL : <https://ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/%D0%94%D0%B5%D0%BF%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%20%D0%B7%20%D0%BF%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C%20%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%20%D0%BD%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%>

[D0%B2%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BC%D0%B5%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%BC%D1%83.pdf](https://notorture.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-2023-%D0%B2%D1%96%D0%B4-02.06.2023.pdf)

6. Регламент організації та здійснення регулярних відвідувань місць несвободи для виконання функцій національного превентивного механізму в Україні : затв. Наказом Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 02 черв. 2023 року № 60.15/23. URL : <https://notorture.org.ua/wp-content/uploads/2023/06/%D0%A0%D0%B5%D0%B3%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-2023-%D0%B2%D1%96%D0%B4-02.06.2023.pdf>

Основна література:

1. Корнієнко П.С. Кабінет Міністрів України і Міністерство Юстиції України як суб'єкти конституційної правозахисної діяльності. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2017. № 2 (78). С. 192-201. URL: <file:///C:/Users/Axent/AppData/Local/Temp/298-96-553-1-10-20200124.pdf>

2. Лазарєва М.Д. Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С. 51-53 URL: http://lsei.org.ua/1_2020/13.pdf

3. Наливайко Л. Р., Грицай І. О. Неурядові правозахисні організації України: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. Та допов. Київ: Хай-Тек Прес, 2016. 245 с.

4. Петельникова Н. Національний превентивний механізм як головна функція інституту омбудсмана у забезпеченні захисту прав та законних інтересів засуджених та ув'язнених. *Публічне право*. 2018. № 3 (31). С. 40-46. URL : <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/31/5.pdf>

5. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : тези доп. учасників міжнар. наук-практ. конф. / Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС. 2019. 292 с. URL : <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/29378b4a-cbea-42a3-a42e-36705cfd496f/content>

6. Стахура Б.І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір. Дис... к.ю.н. Львів 2016. 180с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/>

7. Шуміло І.А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ. 2018. 168с. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/08/MSc-1-1.pdf>

Тема 8. Судовий захист прав людини і громадянина. Захист у Конституційному Суді.

Практичне заняття 8

Питання для обговорення:

1. Поняття та значення судової влади. Засади її організації та співвідношення з іншими гілками влади.
2. Поняття та принципи правосуддя.
3. Система судових органів в Україні.
4. Право на судовий захист. Право на повноважний суд. Рівність перед законом і судом.
5. Професійна правнича допомога при реалізації права на справедливий суд.
6. Гласність і відкритість судового процесу.
7. Порядок звернення до суду громадянами України. Право на перегляд справи та оскарження судового рішення.
8. Обов'язковість судових рішень та порядок їх виконання.
9. Конституційний Суд України: склад, порядок формування, повноваження.
10. Конституційне звернення, конституційне подання, конституційна скарга.
11. Конституційне провадження. Акти Конституційного Суду.

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Правовий статус судді. Гарантії незалежності суддів.
2. Вимоги що висувуються до кандидата на посаду судді.
3. Органи суддівського самоврядування: поняття та структура.

4. Дисциплінарна відповідальність судді

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Відповідно до статті 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Конституція України, таким чином, надає громадянам право безпосередньо звертатися до суду із скаргою на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Здобувач повинен розглядати судовий захист прав і свобод людини і громадянина як вид державного захисту прав і свобод людини і громадянина, саме держава бере на себе такий обов'язок відповідно до Конституції України. Право на судовий захист передбачає і конкретні гарантії ефективного поновлення в правах шляхом здійснення правосуддя. Відсутність такої можливості обмежує це право. А за змістом статті 64 Конституції України право на судовий захист не може бути обмежено навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Конституція України гарантує кожному судовий захист його прав у межах конституційного, цивільного, господарського, адміністративного і кримінального судочинства України. Норми, що передбачають вирішення спорів, зокрема про поновлення порушеного права, не можуть суперечити принципу рівності усіх перед законом та судом і у зв'язку з цим обмежувати право на судовий захист.

Здобувач має розуміти, що правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості і забезпечує ефективне поновлення в правах. Загальною декларацією прав людини 1948 року передбачено, що кожна людина має право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами у випадках порушення її основних прав, наданих їй конституцією або законом (стаття 8). Право на ефективний засіб захисту закріплено також у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права (стаття 2) і в Конвенції про захист прав людини та основних свобод (стаття 13).

У випадку використання всіх національних засобів судового захисту своїх прав і свобод, особа може звернутися до міжнародних судових установ, наприклад, до Європейського суду з прав людини. Захист судом прав і свобод людини можна розглядати як норму, реалізація якої обумовлена наявністю ряду імперативних вимог: надання доступу до правосуддя, заборона відмови в правосудді, захист не теоретичних й ілюзорних можливостей, а конкретного й дійсного права доступу в суд, рівень доступу має бути достатнім для захисту цього права, можливості ясні і конкретні, щоб у випадку їх недотримання можна їх було оспорити, обов'язок держави забезпечити ефективність права доступу до правосуддя, утвердження системи юридичної допомоги для реалізації цього права, спрощення процедури доступу до суду, надання допомоги адвоката та ін.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змін. Та доп. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст.59. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України № 1402-VIII від 2 черв. 2016 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
3. Про Конституційний Суд України : Закон України № 2136-VIII від 13 лип. 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>

Основна література:

1. Бакірова І.О. Конституційне звернення та конституційна скарга: переваги та недоліки. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11351
2. Барвіцький В. Конституційне подання як засіб захисту прав людини і громадянина. *Юридична Газета online*. 23 черв. 2021. № 12 (742). URL : <https://jur-gazeta.com/publications/practice/konstytutsiine-pravo/konstituciynepodannya-yak-zasib-zahistu-prav-lyudini-i-gromadyanina.html>

3. Гультай М. М., Федоренко Т. О. Роль Конституційного Суду України в загальнодержавному механізмі захисту прав і свобод людини та громадянина. URL :

http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/18461/1/%D0%9C%D0%90%D0%9A%D0%95%D0%A2_%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%84._%D0%94%D0%B5%D0%BD_%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%B8_%281%29_p022-028.pdf

4. Манюк П. Про конституційне право на судовий захист (в контексті Рішення Конституційного Суду України в справі Поліни Марго). *Український часопис конституційного права*. 2022. № 2. С. 15-22. URL : <https://www.constjournal.com/pub/2-2022/pro-konstytutsiine-pravo-sudovyi-zakhyst-konteksti-rishennia-konstytutsiinoho-sudu/>

5. Рабінович С. Проблеми застосування принципу рівності в захисті прав людини (за матеріалами практики Конституційного суду України). *Вісник Національної академії наук України*. 2015. № 3. С. 7-20

6. Чорна С. Роль судової влади в конституційно-правовому механізмі захисту прав і свобод людини. *Підприємництво, господарство і право*. Конституційне право. 2020. № 8. С. 186-190. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/8/31.pdf>

Тема 9. Правозахисна функція прокуратури.

Практичне заняття 9

Питання для обговорення:

1. Місце прокуратури в системі державних органів.
2. Основні напрямки та принципи діяльності прокуратури в Україні.
3. Система і організація органів прокуратури.
4. Вимоги до кадрового складу органів прокуратури.
5. Підтримання прокурором державного обвинувачення в суді.
6. Представництво прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді.
7. Акти прокурорського реагування на виявлені порушення прав і свобод людини і громадянина.

Практичне завдання:

Для докладнішого розгляду зазначених питань пропонується *підготувати* реферат/презентацію за однією із тем:

1. Організаційні основи системи прокуратури.
2. Правовий статус прокурора.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

Визначено, що у механізмі захисту прав людини прокуратура виконує правозахисну функцію держави, котра знаходить свій вияв насамперед у захисті основоположних конституційних прав та свобод людини і громадянина та повазі до них. Прокуратура у межах своїх повноважень сприяє забезпеченню національного правопорядку.

Здобувач має знати, що поряд з функцією підтримання державного обвинувачення, прокурор здійснює і функцію представництва у суді. Особливістю останньої є те, що прокурор може представляти як інтереси держави, так і громадянина. Необхідно звернути увагу на те, що прокурор не має права представляти у суді інтереси держави у справах, які пов'язані з виборчим процесом, діяльністю парламенту, глави держави, політичних партій, громадських об'єднань, організацій, що здійснюють професійне самоврядування, а також релігійних організацій.

Поряд з цим, прокурор Офісу Генерального прокурора або обласної прокуратури за письмовою вказівкою або наказом Генерального прокурора (його першого заступника чи заступника, відповідно до їх компетенції) може представляти у суді інтереси держави в особі Національного банку України та Кабінету Міністрів.

Саме прокурор повинен обґрунтувати у суді підстави для представництва. При представництві інтересів громадянина або держави у суді у кримінальному провадженні цивільний позов має право подавати лише той прокурор, який безпосередньо здійснює таке представництво.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Про прокуратуру : Закон України № 1697-VII від 14 жов. 2014. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

2. Стратегія розвитку прокуратури на 2021-2023 роки : затв. Наказом Генерального прокурора 16 жов. 2020 року № 489. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0489905-20#Text>

3. Концепція взаємодії органів прокуратури з громадами («Прокурор громади») : затв. Наказом Генерального прокурора 11 серп. 2023 року № 224. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/GP23025>

Основна література:

1. Белов Д. М., Швед І. І. Правоохоронна функція держави: роль та місце органів прокуратури. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Серія ПРАВО. Вип. 76 : ч. 1. С. 13-19. URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/281041/275165>

2. Білоус О. В. Правоохоронна і правозахисна діяльність органів судової влади і прокуратури в Україні: конституційно-правовий аспект : дис...канд. юрид. наук : 12.00.02 / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 199 с. URL : http://idpnan.org.ua/files/2021/bilous-o.v.-pravoohoronna-i-pravozahisna-diyalnist-organiv-sudovoyi-vladi-i-prokuraturi-v-ukrayini-konstitutsiyno-pravoviy-aspekt_d.pdf

3. Дільна З. Ф. Діяльність прокурора по захисту прав засуджених осіб. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 580-583. URL : http://www.lsej.org.ua/6_2023/134.pdf

3. Копча В. В. Правозахисна функція держави: доктринальні підходи до розуміння. *Публічне право*. 2018. № 3 (31). С. 132-140. URL : <https://www.publichne-pravo.com.ua/files/34/pdf/pp-2019-34-17.pdf>

4. Прокурорське право : навч. посібник / Луцик В. В. та ін. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 640 с. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2806/1/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE_25-02-20.pdf

5. Рибалко Г. С. Поняття та функціональне призначення правозахисної діяльності органів прокуратури. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2015. № 20. С. 194-197. URL : <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/5896/5437>

Тема 10. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Практичне заняття 10

Питання для обговорення:

1. Міжнародний досвід організації інституту омбудсмана: історія виникнення, роль в забезпеченні прав людини.
2. Світові моделі омбудсмана в зарубіжних країнах.
3. Інститут омбудсмана Європейського Союзу.
4. Поняття та особливості моделі «омбудсман +».
5. Уповноважений ВРУ з прав людини, його повноваження.
6. Регіональні представництва Уповноваженого ВРУ.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ ТЕМИ

У системі гарантій конституційних прав і свобод визначальна роль належить Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини з огляду на його контрольно-наглядову та правозахисну діяльність за власною ініціативою, оскільки таким чином здійснюється запобігання можливим порушенням прав людини. Під час проведення аналізу конституційно-правового статусу Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, здобувач має усвідомити, що він є модифікованим варіантом інституту омбудсмана і його схема в основному відповідає світовій практиці врегулювання статусу цього контрольно-наглядового правозахисного інституту.

Також, на що треба звернути увагу здобувачеві, це на правозахисну та контрольно-наглядову функції, які посідають пріоритетне місце, оскільки, з одного боку, омбудсман виступає як контрольно-наглядовий орган, уповноважений на те відповідними органами державної влади; з іншого – його

діяльність спрямована на захист порушених прав громадян у результаті дій чи бездіяльності різних органів державної влади, місцевого самоврядування чи їх посадових осіб. Саме ці функції сповна характеризують соціальне призначення цього інституту в системі гарантій конституційних прав і свобод.

Не менш важливим та корисним, на нашу думку для здобувача, буде визначення поняття та структури механізму забезпечення права громадянина на соціальний захист, ознайомлення з повноваженнями українського омбудсмена щодо забезпечення права громадянина на соціальний захист та специфіку їх реалізації, адже у разі виявлення порушень положень Конституції України, законів України, міжнародних договорів України стосовно права громадянина на соціальний захист омбудсман може видавати акти реагування Уповноваженого – конституційне подання Уповноваженого та подання Уповноваженого до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та їх посадових і службових осіб. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, здійснюючи повноваження, передбачені законодавством, виступає одним з найефективніших елементів інституційної складової механізму забезпечення права громадянина на соціальний захист.

Джерела, рекомендовані до заняття:

Нормативний матеріал:

1. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України № 776/97-ВР від 23 груд. 1997р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Положення про освітнього омбудсмена : затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 6 черв. 2018 року № 491. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/491-2018-%D0%BF#Text>

Основна література:

1. Головань В. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод. *Підприємництво, господарство і*

право. Конституційне право. 2019. № 2. С. 136-140. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/2/27.pdf>

2. Головань В. Світовий досвід діяльності інституту омбудсмана. *Підприємництво, господарство і право*. Конституційне право. 2019. № 3. С. 199-203. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/38.pdf>

3. Дубчак Л. М. Становлення інституту омбудсмана як організаційно-правового механізму захисту прав людини та громадянина. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 4(6) URL: <http://studio.ipk.edu.ua/stanovlennya-institutu-ombudsmena-yak-orhanizatsiyno-pravovoho-mekhanizmu-zakhystu-prav-lyudyny-ta-hromadyanyna/>

4. Кадук Т. Д. Роль омбудсмана в механізмі реалізації парламентського контролю в зарубіжних країнах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2014. Серія право. Випуск 28. Том 1. С. 86-91. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/6782/87.pdf>

5. Коваль Т. В. Окремі питання правового статусу мовного омбудсмана в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 30-33. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2020/7.pdf

6. Корчевна Л. О., Левенець А. В. Інститут спеціалізованого омбудсмана в механізмі захисту прав людини та перспективи його запровадження в Україні. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова*. Правознавство. 2018. Т. 23. Вип. 1 (32). С. 7–14

7. Пирога І., Кадебська Е. Інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини в системі гарантій конституційних прав і свобод. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом*. *Юридичні науки*. 2023. Вип. 1 (64). С. 19-25. URL : <http://journals.maup.com.ua/index.php/law/article/download/2546/3009/3353>

8. Тимошевська І. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини як учасник судового процесу. *Підприємництво, господарство і право*. Цивільне право і процес. 2020. № 4. С. 54-59. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/4/10.pdf>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Критерії оцінювання різних видів робіт:

Вид роботи		Кількість балів
Поточний контроль:		
- Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті, участь здобувачів в обговоренні проблемних питань		від 0 до 4
- Підготовка рефератів/презентації		від 0 до 5
- Виконання та вирішення ситуаційних вправ		від 0 до 3
- Вирішення тестових завдань		від 0 до 10
Вид роботи	Бали	Критерії оцінювання
Опитування за питаннями відповідної теми на практичному занятті	0 балів	Здобувач не бере участь у практичному занятті, є лише спостерігачем; ніколи не виступає і не задає питання, незацікавлений у вивченні матеріалу; дає неправильні відповіді на запитання, показує незадовільне знання понятійного апарату і літературних джерел.
	1 бал	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки.
	2 бали	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки.
	3 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє достатні знання, дає повні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; наводить доцільні приклади; здатний публічно представити матеріал.
	4 бали	Здобувач бере активну участь у практичному занятті; демонструє глибокі знання, дає повні та детальні відповіді на запитання; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади та пропозиції щодо дискусійних питань; вміє знаходити найбільш адекватні форми розв'язання суперечностей; здатний публічно представити матеріал.
Підготовка рефератів/презентацій	0 балів	Реферат/презентацію не виконано.
	1 бал	Здобувач зробив реферат/презентацію, виокремив основні положення кожного з джерел, але виклав їх у вигляді незв'язаних пунктів, не витримав вимог щодо обсягу роботи.

	2 бали	Здобувач в цілому правильно виокремив основні положення кожного з джерел, виклав у вигляді логічного матеріалу, проте використовує загальні фрази, не проводить аналізу викладеного матеріалу, не зробив узагальнюючих висновків
	3 бали	Здобувач опрацював основний обсяг необхідних джерел, виокремив положення, які стосуються теми роботи структурно об'єднав їх, проте не зробив ґрунтовного аналізу та власних висновків
	4 бали	Здобувач опрацював та виокремив найголовніші положення з наявних джерел, логічно та ґрунтовно розкрив тему роботи, проявив достатній рівень аналітичних здібностей при роботі з нормативним та теоретичним матеріалом, надав власні висновки та пропозиції
	5 балів	Здобувач проявив творчий підхід до розкриття теми роботи, продемонстрував високий рівень аналізу наявного матеріалу, активно застосовував порівняльно-правовий метод при розкритті теми, дійшов власних висновків та надав пропозиції щодо найбільш складних та проблемних питань теми.
Виконання та розв'язання ситуаційних вправ (кожна ситуаційна вправа оцінюється окремо)	0 балів	Здобувач ситуаційну вправу не виконав.
	1 бали	Здобувач розв'язав ситуаційну вправу, але демонструє фрагментарні знання предмету вивчення і дослідження, має ускладнення щодо виділення суттєвих його ознак, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків; використано обмежену кількість джерел.
	2 бали	Здобувач розв'язав ситуаційну вправу, у повній мірі демонструє знання предмету вивчення, чітко описує суттєві його ознаки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки і формулює висновки; вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
	3 бали	Здобувач розв'язав ситуаційну вправу, у повній мірі демонструє володіння навичками наукового дослідження; виявляє самостійність у підборі, аналізі та узагальненні відповідної статистичної та аналітичної інформації; із розглянутої проблеми робить чіткі вірні висновки. Здобувач виконує задачу, розв'язує ситуаційну вправу, проблемну ситуацію з творчим підходом, використовуючи нешаблонні фрази, демонструє розгорнуте, цікаве бачення, яке відрізняється власними роздумами, висновками; окрім рекомендованої літератури використовує додаткову, демонструє знання змісту відповідних нормативно-правових актів.
Вирішення тестових завдань	0 балів	невірна відповідь
	1 бал	вірна відповідь

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти за результатами поточного, періодичного та підсумкового контролю:

Теми практичних занять	Кількість балів за вид роботи	Разом балів
<u>Змістовий модуль 1.</u>		
<u>Система основних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина</u>		
Тема 1. Права і свободи людини як найвища цінність	0 – 4 (опитування) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 9
Тема 2. Гарантії прав людини і громадянина	0 – 4 (опитування) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 9
Тема 3. Обмеження прав і свобод	0 – 4 (опитування) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 9
<u>Змістовий модуль 2. Міжнародний захист прав людини</u>		
Тема 4. Міжнародний захист прав людини на універсальному рівні	0 – 4 (опитування) 0 – 9 (ситуаційні вправи) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 18
Тема 5. Міжнародний захист прав людини на регіональному рівні	0 – 5 (опитування) 0 – 10 (тестування)	0 – 15
Тема 6. Міжнародний захист прав людини різних категорій населення	0 – 4 (опитування) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 9
<u>Змістовий модуль 3.</u>		
<u>Правовий механізм захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні</u>		
Тема 7. Правозахисна діяльність органів влади в Україні	0 – 4 (опитування) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 9
Тема 8. Судовий захист прав людини і громадянина. Захист у Конституційному Суді	0 – 4 (опитування) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 9
Тема 9. Правозахисна функція прокуратури	0 – 4 (опитування) 0 – 5 (реферат/презентація)	0 – 9
Тема 10. Інститут уповноваженого Верховної Ради України з прав людини	0 – 4 (опитування)	0 – 4
Загалом сума балів		0 – 100

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО НАПИСАННЯ ДОПОВІДІ

Доповідь – аналітичний огляд джерел інформації, і він повинен бути продуктивного типу, тобто містити творче осмислення джерел. Доповідь широко застосовується в навчальному процесі як спосіб оцінювання не тільки знань здобувача, а ще і його вміння опрацьовувати та аналізувати джерела інформації. Виконання здобувачем таких робіт стимулює творчі здібності та дозволяє повністю розкрити його потенціал до самостійної роботи.

Вимоги до написання доповіді:

- здобувач самостійно обирає серед запропонованих викладачем тем, які містяться після плану кожного практичного заняття;
- доповідь має бути написана українською мовою;
- повинна містити глибоке наукове дослідження, грамотна написана та акуратно оформлений (вирівнювання по ширині, без переносів);
- текстовий редактор – *Microsoft Word*, формат сторінки А4 (297х210 мм), орієнтація – книжкова, поля – 20 мм; гарнітура – *Times New Roman*, кегель – 14, міжрядковий інтервал – 1, стиль – *Normal*;
- наступний рядок – текст з абзацним відступом 1,25 см;
- обсяг повинен бути таким, щоб повністю розкрити суть теми та містити всі необхідні структурні елементи (вступ, основну частину, висновки);
- посилання на літературу подається у тексті статті обов'язково у квадратних дужках, двома цифрами, де перше число означає порядковий номер у списку використаних джерел, друге – номер сторінки цитованої роботи. Наприклад: [2, с. 34];
- список використаних джерел під назвою «**Список використаної літератури**» (жирний шрифт, курсив, вирівнювання по центру, кегель 14) розміщується наприкінці тексту і повинен оформлятися відповідно до ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні вимоги та правила складання».
- література надається гарнітурою – *Times New Roman*, кеглем – 12, міжрядковий інтервал – 1, стиль – *Normal*;

➤ зазначення видавництва та загальної кількості сторінок для друкованих видань є обов'язковим.

➤ захист проходить на практичному занятті. Час виступу 5-7 хвилин. Перевіряється володіння матеріалом викладеним в доповіді та загальне розуміння теми доповіді. Оцінювання доповіді проводиться згідно наведеної методики у вказаному діапазоні балів;

➤ роздруковану роботу або електронний варіант оформленої презентації доповіді здобувач здає викладачеві, а у разі он-лайн навчання пересилає на електронну пошту викладача.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Еволюційний розвиток інституту прав людини в міжнародному і національному праві.
2. Поняття прав і свобод людини і громадянина.
3. Класифікація прав і свобод людини і громадянина.
4. Система основних прав і свобод людини і громадянина, їх відмінність від неосновних прав і свобод.
5. Особисті основні права і свободи: поняття, види, нормативний зміст.
6. Політичні права і свободи людини і громадянина.
7. Економічні, соціальні і культурні права і свободи.
8. Права людини і правова держава.
9. Міжнародні стандарти в галузі прав людини.
10. Гарантії прав людини і громадянина: поняття, зміст, види.
11. Загальні гарантії прав людини.
12. Юридичні гарантії прав людини.
13. Судові гарантії прав людини: поняття, види, правове закріплення.
14. Судові гарантії в міжнародному гуманітарному праві.
15. Обмеження прав і свобод людини і громадянина: поняття, види.
16. Основні форми і способи охорони прав людини і громадянина.
17. Право на правовий захист.
18. Самозахист прав і свобод людини і громадянина.
19. Звернення громадян щодо порушених прав до державних органів влади.
20. Міжнародний захист прав людини в рамках ООН.
21. Право на звернення до компетентних міжнародних органів щодо захисту своїх прав.
22. Судові і несудові міжнародні органи з розгляду скарг.
23. Правовий статус, компетенція органів Ради Європи в галузі захисту прав людини.
24. Міжнародний захист прав людини в рамках ОБСЄ.
25. Система органів Організації Американських Держав (ОАД).

26. Основні міжнародні угоди в галузі захисту прав людини, прийняті в рамках Африканського Союзу.
27. Характеристика міжнародно-правових актів в галузі захисту прав жінки.
28. Діяльність комітету ООН з прав дитини.
29. Діяльність ООН в галузі захисту прав вимушених мігрантів.
30. Женевські конвенції та Додаткові протоколи до них як основа міжнародного гуманітарного права.
31. Президент як гарант прав і свобод людини і громадянина.
32. Центральні органи виконавчої влади в системі захисту прав людини.
33. Захист прав і свобод громадян в адміністративному порядку.
34. Завдання, функції, права і принципи діяльності правозахисних організацій.
35. Порядок звернення до суду щодо захисту своїх прав і свобод громадянами України.
36. Обов'язковість судових рішень. Забезпечення державою їх виконання.
37. Правовий статус Конституційного суду України.
38. Конституційне звернення та конституційна скарга: поняття, переваги і недоліки.
39. Правозахисна діяльність прокуратури в механізмі охорони та захисту прав і свобод людини і громадянина.
40. Зміст правозахисної функції прокуратури України: нормативно-інституціональні аспекти.
41. Поняття і функції інституту омбудсмана.
42. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
43. Порядок звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
44. Основні напрями діяльності органів місцевого самоврядування в галузі захисту прав людини і громадянина.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ВИВЧЕННЯ КУРСУ

Нормативний матеріал

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. із змін. Та доп. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст.59. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Загальна декларація прав людини від 10 грудня 1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
5. Міжнародний пакт про соціальні, економічні і культурні права: прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
6. Статут ООН від 26 червня 1945р. URL: https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf
7. Конвенція про політичні права жінок від 7 липня 1954р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text
8. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
9. Американська конвенція про права людини від 22 лист. 1969р. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39605365
10. Африканська хартія прав людини і народів від 26 черв. 1981р. URL: https://stud.com.ua/152605/pravo/afrikanska_hartiya_prav_lyudini_narodiv_1981_roku
11. Статут Ради Європи від 5 травня 1949р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text

12. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text
13. Конвенція про захист цивільного населення під час війни. Женева, 12.08.1949р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
14. Конвенція про політичні права жінок від 07.07.1954р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_156#Text
15. Конвенція про громадянство заміжньої жінки від 29.01.1957р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_158#Text
16. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 19.12.1980р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text
17. Про звернення громадян. Закон України від 2.10.1996р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №47. Ст.256. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
18. Про центральні органи виконавчої влади. Закон України від 17.03.2011р.. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №38. Ст.385. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>
19. Про судоустрій і статус суддів : Закон України № 1402-VIII від 02 черв. 2016 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
20. Про Конституційний Суд України : Закон України № 2136-VIII від 13 лип. 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text>
21. Про прокуратуру : Закон України № 1697-VII від 14 жов. 2014 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>
22. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України № 776/97-ВР від 23 груд. 1997 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
23. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України № 280/97-ВР від 21 трав. 1997 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

24. Справа «Бахаров проти України» (Заява № 28982/19) : Рішення Європейського Суду з прав людини від 4 травня 2023 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i35#Text

Основна:

1. Антипов В. І. Кримінальний кодекс України в контексті міжнародного права та практики Європейського суду з прав людини: правові норми, судова практика, науково-практичний коментар. Харків : Право, 2019. 1200 с.

2. Аракелян М. Р. Міжнародно-правовий захист прав людини: навчально-методичний посібник з тестовими завданнями для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. О.: Фенікс, 2019. 194 с.

3. Корнієнко П. С. Конституційна правозахисна діяльність в Україні: теоретико-методологічний аспект. Дис... д.ю.н. Інститут держави і права імені В.М. Корецького. Київ. 2020. 660с. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK EwjDlZS7psfvAhWRHXcKHcaUCigQFjAJegQIBxAD&url=http%3A%2F%2Fidpnan.org.ua%2Ffiles%2F2020%2Fkornienko-p.s.-konstitutsiyna-pravozahisna-diyalnist-v-ukrayini-teoretiko-metodologichniy-aspekt_d.doc&usg=AovVaw28_5wXDGcguFBMi8ePK4Qz

4. Основні права людини: німецько-український правовий вимір : монографія / За ред. Р. С. Мельника. Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 2022. 404 с. URL : https://drive.google.com/file/d/1U_c4uofaFt7HsuaSlWF5zMp2YmgdHzdv/view

5. Пархоменко П. І. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод та права дитини. Київ: ФОП Буря О. Д., 2022. 76 с.

6. Разметаєва Ю. С. Доктрина та практика захисту прав людини. Навчальний посібник. Київ. 2018. 364с. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/08/8.pdf>

7. Рішення ЄСПЛ про захист прав людини і основоположних свобод в кримінальному судочинстві. Актуальне законодавство та судова практика / Укл. Д. Журавльов, С. Петков, О. Дрозд, В. Дрозд. К.: Центр навчальної літератури, 2021. 486 с.

8. Стахура Б. І. Роль органів державної влади у забезпеченні прав людини і громадянина в демократичному суспільстві: теоретико-правовий вимір. Дис... к.ю.н. Львів 2016. 180с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation//dysertacyianazdobuttyanaukovogostupenyakandydatayurydychnyh naukstahurabi.pdf>

9. Сучасні механізми захисту прав людини : колективна монографія. / Кельман М. С. та ін. Львів : Галицька видавнича спілка. 2020. 220 с. URL : <https://lpnu.ua/sites/default/files/2023/6/19/paragraphs/50930/monografiyakelmantokarskayarmolcebenko.pdf>

10. Шуміло І. А. Міжнародна система захисту прав людини: навчальний посібник. Київ. 2018. 168с. URL: <https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/08/MSc-1-1.pdf>

Додаткова:

1. Бакірова І. О. Конституційне звернення та конституційна скарга: переваги та недоліки. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_11351

2. Бакірова І. О. Державно-правовий механізм забезпечення конституційного права людини і громадянина на судовий захист та місце органів юстиції України у здійснення правосуддя. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_9254

3. Біла-Кисельова А. А. Правові аспекти щодо механізму захисту прав людини на регіональних рівнях. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2 (23). С. 67-71. URL: http://www.pjv.nuoua.od.ua/v2_2018/17.pdf

4. Бутирська І. А. Забезпечення Верховним Судом єдності судової практики: актуальні питання. *Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформи в Україні. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (Чернівці, 16 жовтня 2020р.)* С. 153-155. URL: <https://law.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/12/Zbirnyk-16.10.20.pdf>

5. Гавриленко О. А., Рєньов Р. Є. Право на захист: міжнародно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 532-535. URL : http://www.lsej.org.ua/3_2023/119.pdf

6. Голодник Ю. А. Механізм забезпечення захисту прав і свобод громадян в діяльності органів державної влади. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2023. Серія ПРАВО. Вип. 78 : ч. 2. С. 32-37. URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/285897/279945>
7. Дахова І. І. Обмеження реалізації прав і свобод людини: конституційне регулювання та практика Європейського суду з прав людини. *Форум права*. 2018. № 4. С. 17-25. URL: file:///C:/Users/Axent/AppData/Local/Temp/FP_index.htm_2018_4_4.pdf
8. Дубчак Л. М. Становлення інституту омбудсмена як організаційно-правового механізму захисту прав людини та громадянина. *Державно-управлінські студії*. 2018. № 4(6) URL: <http://studio.ipk.edu.ua/stanovlennya-instytutu-ombudsmena-yak-orhanizatsiyno-pravovoho-mekhanizmu-zakhystu-prav-lyudyny-ta-hromadyanyina/>
9. Зубар І. В., Кучер О. В. Ефективність функціонування універсальних та регіональних міжнародно-правових механізмів захисту прав людини на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. №4. С.242-247. URL: http://lsey.org.ua/4_2014/65.pdf
10. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 28-32. URL: http://www.lsey.org.ua/6_2019/6.pdf
11. Ключевський В. І. Органи місцевого самоврядування в Україні: історичний аспект та нагальні проблеми сьогодення. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2019. № 6. Том 30 (69). С. 102-108 URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/6_2019/20.p
12. Коваль Т. В. Окремі питання правового статусу мовного омбудсмена в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 4. С. 30-33. URL: http://www.lsey.org.ua/4_2020/7.pdf
13. Лазарєва М. Д. Стан забезпечення прав людини в Україні на сучасному етапі. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №1. С. 51-53 URL: http://lsey.org.ua/1_2020/13.pdf

14. Мельник Р. І., Чубко Т. П. Проблеми обмеження прав і свобод людини в умовах дії спеціального правового режиму. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2016. Том 1. № 73. URL: <https://journal.lduvs.lg.ua/index.php/journal/article/view/510>
15. Мельниченко Б. Б. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 106-109. URL : http://www.lsej.org.ua/4_2023/23.pdf
16. Мерник А. М., Радченко Я. М. Принцип законності обмеження прав і свобод людини і громадянина. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 50-53. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/11.pdf
17. Олійник А. Ю. Види гарантій реалізації конституційної свободи особи на підприємницьку діяльність в Україні. *Право і суспільство*. 2020. № 3. С. 50-55. URL: http://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/3_2020/9.pdf
18. Пілюк С. В., Саракуца М. О. Правове регулювання боротьби з нелегальною міграцією в ЄС у сучасних умовах / Альманах міжнародного права. 2020. Випуск 23. С. 37-46
19. Пілюк С. В. Сучасні аспекти правового забезпечення прав дитини відповідно до Європейської конвенції про усиновлення дітей. *Матеріали 75-ї наукової конференції професорсько-викладацького складу і наукових працівників економіко-правового факультету ОНУ імені І.І. Мечникова* (м. Одеса, 25-27 листопада 2020 р.). / Відп. Ред. А. В. Смітюх. Одеса, Фенікс, 2020. С. 59-63.
20. Сіра І. Б. Становлення інституту Уповноваженого з прав дитини в Україні. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12SIBPDU.pdf>
21. Темненко Н. С., Загоруля О. А. Правова основа захисту прав і свобод громадян в адміністративному порядку. URL : https://minjust.gov.ua/m/str_4629
22. Тімашов В. О., Олещенко Ю. В. Адміністративно-правові засади захисту прав громадян в об'єднаних територіальних громадах. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 3. С. 275-278. URL : http://www.lsej.org.ua/3_2020/68.pdf

23. Цебенко С. Б. Всесвітні міжнародні стандарти з прав людини, прийняті Організацією Об'єднаних Націй. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 424-427. URL : http://www.lsej.org.ua/7_2020/109.pdf

Електронні інформаційні ресурси

Відомості Верховної Ради України.

Голос України.

Офіційний вісник України.

Урядовий кур'єр.

<http://www.president.gov.ua>. – офіційний веб-сайт Президента України.

<http://www.portal.rada.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховної Ради України.

<http://www.kmu.gov.ua> – офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України.

<http://www.mvs.gov.ua> – офіційний веб-сайт Міністерства внутрішніх справ України.

<http://www.court.gov.ua/vscourt> – офіційний веб портал судової влади в Україні

<http://www.scourt.gov.ua> – офіційний веб-сайт Верховного Суду України.

<http://www.sc.gov.ua> – офіційний веб-сайт Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільний і кримінальних справ.

<http://www.sbu.gov.ua> – офіційний веб-сайт СБУ.

<http://www.gp.gov.ua> – офіційний веб-сайт Генеральної прокуратури України.

<http://www.minjust.gov.ua> – Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України.

<http://www.reyestr.court.gov.ua> – єдиний реєстр судових рішень в Україні.

<http://www.police.ua> – Форум працівників МВС України.

<http://www.vkka.gov.ua> – офіційний сайт Вищої кваліфікаційної комісії адвокатури.

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.

<http://www.catalogue.nplu.org> – Національна парламентська бібліотека України.

<http://www.pravoznaves.com.ua> – Електронна бібліотека юридичної літератури “Правознавець”.

<http://www.icpo.centrmia.gov.ua> – сайт Національного центрального бюро Інтерполу в Україні.

Навчальне видання

ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

ЕЛЕКТРОННИЙ МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 Право

Електронне практичне видання

Укладач
Пілюк Суліко Валеріївна

Оригінал-макет розроблено в авторській редакції.

Затвердж. авт. 28.08.2023. Шрифт Times New Roman.
Системні вимоги: операційна система сумісна з програмним
забезпеченням для читання файлів формату PDF.
Обсяг 0,8 МБ.

Кафедра конституційного права та правосуддя
Економіко-правовий факультет
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Французький бульвар, 24/26, м. Одеса, 65058